

ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Ι. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Η οικονομική επιστήμη στην εξελικτική της πορεία έχει μελετήσει διάφορες μορφές πληθωρισμού. Σήμερα θεωρείται ότι οι μορφές αυτές του πληθωρισμού, οφείλονται σε συγκεκριμένα αίτια τα οποία βρίσκονται σε αλληλεξάρτηση μεταξύ τους. Έχουν εγκαταλειφθεί οι παλαιότερες απόψεις που θεωρούσαν τον πληθωρισμό σαν ένα φαινόμενο προκαλούμενο από μία μόνο αιτία, ανεξάρτητη, και τώρα θεωρείται ότι είναι ένα σύνολο «αιτίων-μηχανισμών»¹ από τους οποίους αν ένας έμπαινε σε λειτουργία ² ξαφνικά, από «κακό χειρισμό» θα έθετε σε λειτουργία διαδοχικά και τους υπόλοιπους.

Θα μπορούσαμε να εντάξουμε τις θεωρίες ερμηνείας του πληθωρισμού σε δύο μεγάλες κατηγορίες:

Α. Στις παραδοσιακές θεωρίες που αφορούν αφενός αυτές της Κεϋνσιανής σχολής (πληθωρισμός ζήτησης, πληθωρισμός κόστους), και αφ' ετέρου τις θεωρίες της Μονεταριστικής σχολής.

Συγκεκριμένα, σύμφωνα με αυτές τις θεωρίες τα «αίτια-μηχανισμοί» που προκαλούν πληθωρισμό είναι: α) η πλεονασματική ζήτηση, β) η αύξηση της τιμής των πρώτων υλών, γ) η αύξηση της τιμής των εισαγομένων προϊόντων³ —«εισαγόμενος πληθωρισμός», δ) η διαδοχική αύξηση τιμών—μισθών, «αυτοπληθωρισμός», ε) η γρήγορη αύξηση της ποσότητας του χρήματος σε κυκλοφορία, γεγονός που αμφισβητείται σήμερα, ότι δηλαδή αποτελεί μία πρώτη αιτία εκδήλωση ενός πληθωριστικού φαινομένου.

Β. Δεύτερη Κατηγορία: Οι μοντέρνες αναλύσεις οι οποίες στηρίζονται κυρίως στις οικονομικές δομές⁴, στις κοινωνικο-μορφωτικές δομές (structures socioculturelles) και ορισμένες από αυτές καταλήγουν στην κριτική του καπιταλιστικού συστήματος.

Εξάλλου, έχουν εντοπιστεί στα πλαίσια ενός οικονομικού συστήματος διάφοροι μηχανισμοί αντιπληθωρισμού που μπορούν να συνοψιστούν σε τρεις: α) αύξηση της παραγωγικότητας, β) βελτίωση του ανταγωνισμού στην αγορά (από την άποψη ότι εμποδίζει αφενός τη δημιουργία υπερ-κερδών στα μονοπώλια και αφετέρου τη δημιουργία ολιγοπολιτικών καταστάσεων στην αγορά), και γ) δίκαιη και ορθολογική κατανομή της υπεραξίας.

Στο κείμενο αυτό, πρόθεσή μας είναι να ασχοληθούμε με τον πληθωρισμό που προκαλείται από την πλεονάζουσα ζήτηση⁵ η οποία προέρχεται από αυξημένες δημόσιες επενδύσεις.

Ο πληθωρισμός έχει γίνει η λέξη κλειδί της εποχής μας, αν και παραμένει ένα από τα πιο αμφισβητούμενα θέματα της οικονομικής επιστήμης. Η πολυπλοκότητα του πληθωριστικού φαινομένου στα πλαίσια ενός οικονομικού συστήματος επέτει-

νε τις δυσκολίες κατανόησής του και δημιούργησε ένα πλήθος θεωριών αντίθετων ή διαφορετικών. Σκοπός μας δεν είναι να προσθέσουμε μία νέα εξήγηση του πληθωριστικού φαινομένου, αλλά ξεκινώντας από μία σειρά κοινές παραδοχές και κατά συνέπεια από κοινώς αναγνωρισμένα σημεία, να αποσαφηνίσουμε την αλληλεξάρτηση του πληθωρισμού και δημοσίων επενδύσεων, δηλαδή του πληθωρισμού που προκαλείται από την πλεονασματική ζήτηση κρατικής επένδυσης.

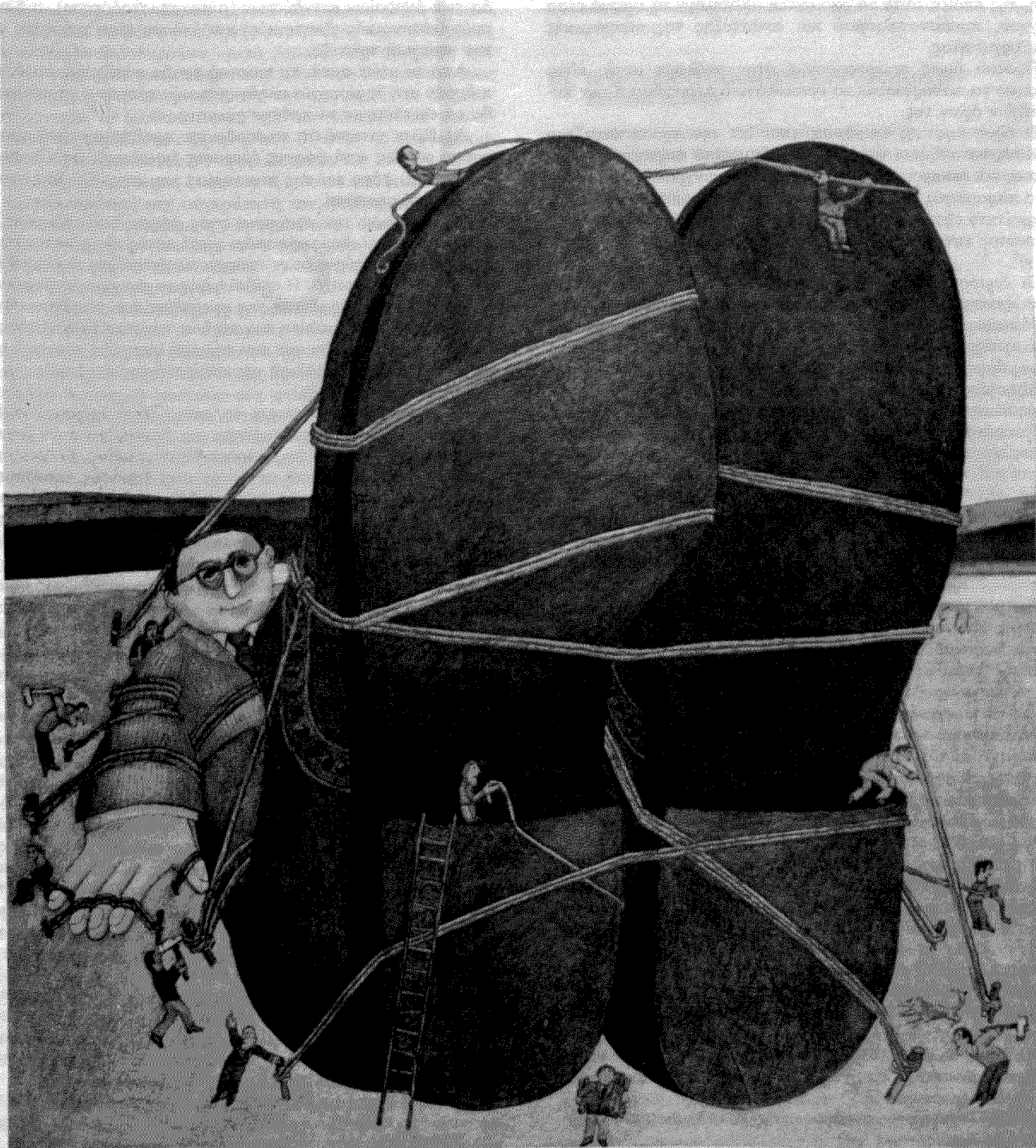
Για πληρέστερη ανάλυση θα εξετάσουμε την σχέση των επενδύσεων με τον πληθωρισμό από διπλή σκοπιά. Σ' ένα πρώτο μέρος θα αναλύσουμε τις επιπτώσεις που έχει στο φαινόμενο του πληθωρισμού ο τρόπος χρηματοδότησης των δημοσίων επενδύσεων. Σ' ένα δεύτερο μέρος θα αναλύσουμε τις επιπτώσεις στον πληθωρισμό από την πραγματοποίηση των δημοσίων επενδύσεων, και τέλος θα επιδιωχθεί η συναγωγή κάποιων συμπερασμάτων που θα προκύψουν από την άλλη ανάλυση σχετικά με τις κατευθύνσεις που μπορεί να έχουν οι δημόσιες επενδύσεις, ώστε να αποτραπεί η ανάπτυξη πληθωριστικών τάσεων.

Κατά τα τελευταία χρόνια οι επενδύσεις που πραγματοποιούνται από το κράτος ή με τη συνδρομή του αποτέλεσαν, ανάμεσα σ' άλλα, ένα προσδιοριστικό στοιχείο της οικονομικής δραστηριότητας. Συγκρίνοντας το καπιταλιστικό προς το σοσιαλιστικό μοντέλο οικονομίας, παρατηρεί κανείς ότι, και τα δύο μοντέλα χρησιμοποιούν τις δημόσιες επενδύσεις, με διαφορετική βέβαια ένταση, διάσταση και σκοπιμότητα, σαν όργανο άσκησης οικονομικής πολιτικής. Η διαφορά βρίσκεται κυρίως στο βαθμό και τη στρατηγική της παρέμβασης του κράτους στην οικονομική συγκυρία. Οι επενδύσεις αυτές έχουν αποφασιστική σημασία για το Κράτος γιατί, μέσω αυτών, κατευθύνεται η οικονομική ανάπτυξη ή ευνοείται η αναθέρμανση της οικονομικής δραστηριότητας.

Συχνά όμως η πολιτική των δημοσίων επενδύσεων δημιουργεί μία κρίση που εκδηλώνεται με έλλειψη ισορροπίας ανάμεσα στις δημόσιες δαπάνες και τα δημόσια έσοδα, δηλαδή με σοβαρά ελλείμματα τα οποία σχεδόν πάντα ο δανεισμός ή η εκδοτική Τράπεζα καλούνται να καλύψουν.

Η οικονομική αυτή πολιτική υπονοεί την παραδοχή του πληθωρισμού ως μέσου χρηματοδότησης των δημοσίων δαπανών, κυρίως μετά την εκδήλωση του ελλείματος και φέρνει το Κράτος μπροστά σε αδιέξοδο και δίλημμα που σημαίνει περικοπή των επενδύσεών του ή παραδοχή ενός ποσοστού πληθωρισμού.

Η παραδοχή ενός ποσοστού πληθωρισμού είναι επικίνδυνη επειδή δεν μπορεί να ελεγχθεί άμεσα ενώ η μείωση των επενδύσεων είναι εφικτή επειδή αυτές παρουσιάζουν μία ευκαμψία, σχετικά μεγάλη και είναι βέβαιο ότι η συγκράτηση του

πληθωρισμού, εν μέρει, εξαρτάται από τη μείωση των δημοσίων επενδύσεων και γενικότερα των δημοσίων δαπανών.

Μέσα από αυτή την οπτική παρατηρούμε ότι υπάρχει μία στενή σχέση μεταξύ των δημοσίων επενδύσεων και του φαινομένου του πληθωρισμού. Είναι μία σχέση που εμείς θα προσπαθήσουμε να εξηγήσουμε —μέσα στα περιορισμένα πλαίσια αυτής της ανάλυσης— επειδή, τόσο οι δημόσιες επενδύσεις όσο και ο πληθωρισμός εγγράφονται μέσα στην νομισματική πολιτική, της οποίας αυτά τα δύο σκέλη αποτελούν τα ενεργά μέσα ελέγχου, προσανατολισμού και ανάπτυξης της οικονομικής δραστηριότητας.

Προτού όμως προχωρήσουμε στην ανάλυση αυτή, είναι σκόπιμο να καθορίσουμε το εννοιολογικό περιεχόμενο των κυριοτέρων όρων της.

Ο όρος κρατική επένδυση αποδίδει την προσπάθεια του κράτους να αυξήσει το κοινωνικό δυναμικό παραγωγής (κοινωνική και οικονομική υποδομή) ή να εκσυγχρονίσει τις μεθόδους παραγωγής και τα προϊόντα του είτε δημιουργώντας τον απαραίτητο εξοπλισμό είτε αναπτύσσοντας την έρευνα είτε αναπτύσσοντας την ειδίκευση και εξειδίκευση του εργατικού δυναμικού⁶.

Οι δημόσιες επενδύσεις, που ουσιαστικά υποδοθούν τη συσσώρευση του κεφαλαίου και την αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης θεωρούνται σαν μη παραγωγικές από την άποψη ότι δεν παράγουν υπεραξία και σχηματίζουν κεφάλαιο. Ορισμένες όμως δημόσιες επενδύσεις όπως αυτές των κρατικών επιχειρήσεων που λειτουργούν με τους κανόνες της ελεύθερης αγοράς θεωρούνται παραγωγικές.

Το κράτος, για να χρηματοδοτήσει τις επενδύσεις του καταφεύγει στη φορολογία, δηλαδή αφαιρεί με φόρους ένα μέρος από τη μάζα της υπεραξίας που παράγεται συνολικά στην κοινωνία, στο δανεισμό εσωτερικό και εξωτερικό ή και στον πληθωρισμό για να καλύψει ένα μέρος από την αύξηση των δαπανών του.

Συμπερασματικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι οι δημόσιες επενδύσεις ασκούν μια διπλή επίδραση στην οικονομία.

Πρώτον, από το πλεόνασμα αγοραστικής δύναμης —υπερβάλλουσα ζήτηση— και δεύτερον από το μεγάλο χρονικό διάστημα που μεσολαβεί μεταξύ του χρόνου δημιουργίας του παραγωγικού δυναμικού (εξοπλισμού) και της χρονικής περιόδου που τα παραγόμενα από τον εξοπλισμό αυτό προϊόντα θα έλθουν στην κατανάλωση⁷.

Εντάσσοντας το φαινόμενο του πληθωρισμού σ' ένα γενικό οικονομικό πλαίσιο, παρατηρεί κανείς ότι αυτό εκδηλώνεται κάθε φορά που υπάρχει «ασυμφωνία» (discordance) μεταξύ της μάζας των ροών (flux) των διαθέσιμων αγαθών και του αντίστοιχου μεγέθους των εισοδημάτων, τα οποία είναι ικανά να απορροφήσουν αυτή τη ροή των αγαθών και των υπηρεσιών⁸.

Στη συνέχεια η ανάλυση επικεντρώνεται, πρώτα στα μέσα χρηματοδότησης των δημοσίων επενδύσεων και κατόπιν στον τρόπο πραγματοποίησης των δημοσίων επενδύσεων σε σχέση με τον πληθωρισμό.

II. ΤΡΟΠΟΙ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΚΑΙ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ

Στη συνέχεια θα εξετάσουμε τους τρόπους χρηματοδότησης των δημοσίων επενδύσεων και τη συμβολή τους στη δημιουργία πληθωριστικών τάσεων.

Το πρόβλημα της χρηματοδότησης των δημοσίων επενδύσεων είναι διπλό:

α.- να φέρουμε το επίπεδο των μέσων χρηματοδότησης στο επίπεδο των αναγκαίων επενδύσεων για να εξασφαλίσουμε μια επιθυμητή ανάπτυξη χωρίς να δημιουργήσουμε με το φόρο ή το δανεισμό πληθωριστικές τάσεις.

β.- να εξασφαλίσουμε τους προσανατολισμούς της αποταμίευσης προς τη χρηματοδότηση των επενδύσεων⁹.

Τα μέσα χρηματοδότησης των δημοσίων επενδύσεων είναι το πλεόνασμα του τακτικού προϋπολογισμού, τα τακτικά έσοδα των δημοσίων επενδύσεων (αυτοχρηματοδότηση), ο δανεισμός (εσωτερικός-εξωτερικός) και έκδοση νέου χρήματος από την κεντρική τράπεζα.

Από τα μέσα αυτά, τα τακτικά έσοδα νομίζουμε ότι δεν επιδρούν στη δημιουργία πληθωριστικών τάσεων —τα υπόλοιπα θα τα εξετάσουμε το καθένα χωριστά.

Α) Είναι γνωστό ότι τα έσοδα του προϋπολογισμού προέρχονται κυρίως από φόρους (άμεσους-έμμεσους), από δασμούς και από το φόρο επί της περιουσίας που στην Ελλάδα ουσιαστικά υπολείτουμε.

Όσον αφορά την εφαρμογή ενός φόρου δεν μπορούμε να πούμε ότι είναι «δημοκρατικός» γιατί αυτός πληρώνεται εύκολα από έναν πλούσιο όταν υπάρχει πληθωρισμός και πολύ δύσκολα από ένα φτωχό. Η επιβολή φόρων σημαίνει οικιοποίηση από το κράτος ενός μέρους της υπεραξίας που παράγεται στην κοινωνία, εν μέρει μείωση των κερδών των καπιταλιστικών και χρησιμοποίηση αυτών για την κάλυψη αναγκών του, και των καπιταλιστών (εξασφάλιση της απαραίτητης υποδομής για τη δημιουργία υπεραξίας).

Ένα φορολογικό σύστημα το οποίο είναι προσαρμοσμένο στην οικονομική πραγματικότητα και βασισμένο στον έμμεσο φόρο και μάλιστα στο φόρο προστιθέμενης αξίας, θεωρείται ικανό να τροφοδοτεί από μόνο του στις δημόσιες επενδύσεις. Τα όρια της φορολογικής όμως επιδράσεως εξαρτώνται από την οικονομική συγκυρία (π.χ. βαριά φορολογία σε συνδυασμό με ένα ελλειμματικό προϋπολογισμό οδηγεί κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις σε αυξημένο πληθωρισμό).

Οι έμμεσοι φόροι και ιδίως ο φόρος προστιθέμενης αξίας, αυξάνουν σημαντικά τα έσοδα του κράτους λόγω του πλάτους εφαρμογής τους αλλά προκαλούν πληθωρισμό κόστους όταν επιβάλλονται για μεγάλο χρονικό διάστημα. Πρέπει δηλαδή το ύψος της φορολογίας να κυμαίνεται ανάλογα με την οικονομική συγκυρία.

Αν πρόκειται να περιορίσουμε την κατανάλωση σε περίοδο πληθωρισμού και να αυξήσουμε τα έσοδα, φορολογούμε τα αγαθά πολυτελείας αλλά επίσης και μια μεγάλη ποσότητα αγαθών ευρείας λαϊκής κατανάλωσης: π.χ. αυξάνοντας το φόρο προστιθέμενης αξίας, που χαρακτηρίζεται σαν φόρος μεγάλης αποδόσεως. Η αύξηση των έμμεσων φόρων για μικρό χρονικό διάστημα, είναι ένα μέσο ισχυρό να προκαλέσει μείωση των ιδιωτικών δαπανών μέσα από την αφαίρεση της αγοραστικής δύναμης. Το πρόβλημα τίθεται ακριδώς στην επιλογή του τύπου ίσου φόρου που πρέπει να επιβάλλουμε για να έχουμε μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα σε σχέση με το στόχο που επιδιώκουμε να επιτύχουμε. Και τούτο γιατί όλοι οι φόροι δεν έχουν την ίδια αποτελεσματικότητα.

Είναι δε διαπιστωμένο ότι η αύξηση των δημοσίων δαπανών σε περίοδο πλήρους απασχόλησης συνοδευμένη με φόρους μπορεί να προκαλέσει πληθωρισμό ο οποίος όμως σε μία τέτοια περίπτωση είναι λιγότερο σημαντικός από ένα πληθωρισμό που έχει προκληθεί από ένα ελλειμματικό προϋπολογισμό.

Η μεταβολή του μεγέθους των δημοσίων δαπανών μπορεί να προκαλέσει σημαντικό ή όχι πληθωρισμό αν η επιβολή της φορολογίας δεν είναι η ανάλογη την ίδια περίοδο.

Οι άμεσοι φόροι, σε αντίθεση με τους έμμεσους φόρους αυξάνουν τα έσοδα του Κράτους χωρίς να επηρεάζουν βραχυχρόνια τις τιμές των καταναλωτικών αγαθών.

Στο σημείο αυτό, όμως, συναντούμε εμπόδια αύξησης ή επιβολής νέων φόρων τα οποία είναι περισσότερο πολιτικά παρά οικονομικά. Η αύξηση των εσόδων με αυτό το φόρο είναι βραχυχρόνια λόγω του γεγονότος ότι σε αυτή τη περίπτωση επεμβαίνουν τα συνδικάτα και ζητούν, από την πλευρά τους αύξηση του εισοδήματος. Σε μια τέτοια κατάσταση τα συνδικάτα δεν παίρνουν σα βάση συζήτησης με την εξουσία τις αυξήσεις των καθαρών εισοδημάτων —μετά βέβαια, την πληρωμή των φόρων— γιατί έτσι το εισόδημα από μόνο του θα γινόταν ένας επιταχυντής του πληθωρισμού από την άποψη ότι θα αυξάνονταν συνεχώς το διαθέσιμο εισόδημα των ιδιωτών και κατ' επέκταση η υπερβάλλουσα ζήτηση, που θέλουμε να περιορίσουμε, θα αυξανόταν οπότε θα τροφοδοτούσε τον πληθωρισμό.

Β) Η χρηματοδότηση διαμέσου του δανεισμού αποδειχίνεται μη αποτελεσματική στη συγκράτηση του πληθωρισμού επειδή δεν μειώνει την κατανάλωση. Εκτός απ' αυτό θεωρείται και ως μία μετάθεση χρεών του δημοσίου στις επόμενες γενιές τα οποία βέβαια για να αποσβεστούν θα οδηγήσουν αναγκαστικά στην αύξηση της φορολογίας.

Η εναλλακτική λύση της χρηματοδότησης με εξωτερικό δανεισμό μπορεί να έχει τα ακόλουθα αποτελέσματα. Σε κατάσταση ισορροπίας του εθνικού εισοδήματος η πραγματοποίηση μιας συμπληρωματικής επένδυσης (με χρηματοδότηση από εξωτερικό δανεισμό) αποτελεί μία αναδιανομή του εισοδήματος, η οποία δεν βρίσκει σαν αντάλλαγμα μία άμεση εμφάνιση αγαθών στην αγορά με αποτέλεσμα να εμφανιστεί βραχυπρόθεσμα πληθωρισμός. Θα ήταν τελείως διαφορετικά αν η χρηματοδότηση είχε καλυφθεί με φόρους και υπό την προϋπόθεση ότι η οικονομία βρισκόταν σε κατάσταση υπο-απασχόλησης. Και αυτό διότι εάν η οικονομία ήταν σε πλήρη απασχόληση το έλλειμμα που θα είχε χρησιμοποιηθεί για τη συμπληρωματική χρηματοδότηση θα οδηγούσε την οικονομία σε τάσεις πληθωριστικές.

Γ) Τέλος το κράτος μπορεί να χρηματοδοτήσει τις επενδύσεις του με τον ελλειμματικό προϋπολογισμό και έμμεσα με την έκδοση νέου χρήματος.

Μ' αυτό τον τρόπο το Κράτος αυξάνει την ποσότητα του χρήματος σε κυκλοφορία για να χρηματοδοτήσει τις δαπάνες του. Αλλά με αυτό τον τρόπο όλος ο μηχανισμός της οικονομίας κατευθύνεται προς τον πληθωρισμό δια μέσου του μηχανισμού των τιμών. Δηλαδή ταυτόχρονα με την αύξηση της προσφοράς χρήματος η αύξηση της ζήτησης καταναλωτικών αγαθών δεν συνοδεύεται από αύξηση της προσφοράς αγαθών για να ικανοποιηθεί η αυξημένη ζήτηση τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα. Έτσι, η οικονομία βρίσκεται μπροστά σε ένα αδιέξοδο που προέκυψε από τις πληθωριστικές τάσεις.

Σε αυτή την περίπτωση, αν το Κράτος διαμέσου της αύξησης της προσφοράς χρήματος χρηματοδότησε μη παραγωγικές επενδύσεις συμμετείχε αποφασιστικά στην εμφάνιση πληθωριστικών τάσεων από τις οποίες μπορεί να εξέλθει μόνο με την αύξηση της προσφοράς αγαθών.

Ουσιαστικά η έκδοση νέου χρήματος οδηγεί σε αύξηση του γενικού επιπέδου τιμών όταν η αύξηση της προσφοράς χρήματος γίνεται με γρηγορότερο ρυθμό από την αύξηση του εθνικού προϊόντος.

Τέλος η πλήρης απασχόληση και οι στενότητες της οικονομίας καθίστανται σε πολλές περιπτώσεις περιοριστικά στοιχεία στη χρηματοδότηση των δημοσίων επενδύσεων.

Τελικά συμπεραίνουμε ότι, από τα μέσα χρηματοδότησης

που χρησιμοποιεί το Κράτος για τις επενδύσεις του τα πιο αποτελεσματικά είναι ο έμμεσος και ο άμεσος φόρος οι οποίοι βραχυχρόνια μπορούν να απορροφήσουν και την τυχόν πλεονάζουσα ζήτηση.

Η πολιτική λοιπόν των δημοσίων επενδύσεων πρέπει να είναι μία πολιτική προσαρμοσμένη σε τομείς-κλειδιά της οικονομίας, η οποία, όμως, λόγω του χαρακτήρα των επενδύσεων γνωρίζει περιορισμούς και προκαλεί πολλές φορές πληθωριστικές τάσεις προερχόμενες από τον τρόπο και τα μέσα χρηματοδότησής τους.

III. Η ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ

Τα αποτελέσματα της επενδυτικής πολιτικής του Κράτους που σχετίζονται με τον πληθωρισμό μπορούν να εμφανιστούν σε δύο επίπεδα στο σύνολο της οικονομίας ή σε ορισμένους τομείς οικονομικής δραστηριότητας.

Α. Γενική επίδραση των δημοσίων επενδύσεων.

Ενώ οι δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις δεν προκαλούν αναγκαστικά πληθωρισμό, αντίθετα, θεωρούμε ότι κάθε αύξηση των τρεχουσών δημόσιων δαπανών προκαλεί πληθωριστικές τάσεις λόγω της φύσης τους, δηλαδή να αυξάνουν την προσφορά χρήματος χωρίς να αυξάνουν την προσφορά αγαθών. Η παραδοχή της τάσης αυτής των δαπανών δεν πρέπει να θεωρηθεί απόλυτη (δηλαδή δημιουργεί πληθωρισμό, άρα πρέπει να αποφεύγεται) γιατί πρέπει να λάβουμε υπόψη μας το γεγονός ότι οι δημόσιες δαπάνες και ειδικά οι δημόσιες επενδύσεις εκπληρούν μία ιδιαίτερη λειτουργία και επιπλέον το Κράτος έχει τη δυνατότητα να μειώσει το μέγεθος αυτών των επενδύσεων σύμφωνα με τη γενική οικονομική κατάσταση.

Για να είναι όμως η μεταβολή των επενδύσεων ορθολογική θα πρέπει η όλη επενδυτική δραστηριότητα του Κράτους να είναι βασισμένη επάνω στη γενική κυβερνητική οικονομική πολιτική. Η πολιτική αυτή δικαιολογείται και αποδέχεται:

α.— στην εκτέλεση έργων από το δημόσιο. Άλλος φορέας και ειδικά ο ιδιωτικός, δεν θα αναλάμβανε λόγω τις ιδιαιτερότητας του κόστους και του ύψους του κέρδους των που φυσιολογικά είναι ανύπαρκτο. Ένα τέτοιο πρόγραμμα ανάπτυξης ενός προγράμματος υποδομής μόνο ένας δυναμικός δημόσιος τομέας θα αναλάμβανε,

β.— στην σταθερότητα της οικονομικής δραστηριότητας — που συχνά είναι ιδιαίτερα ευπαθής— στην προώθηση της έρευνας, και στην εξασφάλιση «πλήρους απασχόλησης»,

γ.— στην μεγέθυνση (expansion) γενικά της εθνικής οικονομίας.

Παράλληλα με τις επενδυτικές δραστηριότητες του Κράτους πρέπει να συντονίζονται και οι καταναλωτικές του ενέργειες επιλεγμένες ορθολογικά ώστε να μπορέσει να ασκήσει αποτελεσματικά τις τρεις βασικές λειτουργίες του: α) ρύθμιση της οικονομικής δραστηριότητας, β) αναδιανομή του εισοδήματος, γ) διανομή-τοποθέτηση των αγαθών του.

Οι καταναλωτικές δαπάνες του δημοσίου επιφέρουν αύξηση στη ζήτηση αγαθών εξοπλισμού και στη συνέχεια αύξηση στη ζήτηση αγαθών παραγωγής. Άρα μπορεί κανείς να σημειώσει ότι οι δαπάνες αυτές αποτελούν ένα είδος επενδύσεων έμμεσα παραγωγικών γιατί δεν αυξάνουν την παραγωγή αλλά τη ζήτηση αγαθών εξοπλισμού-παραγωγής. Επιπλέον, οι δαπάνες αυτές επιφέρουν αναπόφευκτα την αύξηση της προσφοράς

χρήματος η οποία με τη σειρά της επενεργεί στην αύξηση της ζήτησης καταναλωτικών αγαθών.

Τα οικονομικά αποτελέσματα των δημοσίων επενδύσεων γίνονται καθοριστικά από τη στιγμή που το Κράτος επιδιώκει, δια μέσου αυτών, από τη μία πλευρά τη σταθερότητα της οικονομικής δραστηριότητας και από την άλλη την πλήρη απασχόληση του εργατικού και παραγωγικού δυναμικού της οικονομίας.

Μία τέτοια θέωρηση της πολιτικής των δημοσίων επενδύσεων είναι ικανή να επιτρέψει την αύξηση του εθνικού εισοδήματος και τη διατήρηση της πλήρους απασχόλησης μέσα στα πλαίσια σεβασμού των θεμελιωδών οικονομικών ισορροπιών.

Για τους νεοφιλελεύθερους ειδικά οικονομολόγους η επέκταση της κρατικής οικονομικής δραστηριότητας προκαλεί αύξηση της ζήτησης αγαθών και υπηρεσιών και δημιουργεί πληθωριστικές πιέσεις από την άποψη ότι η ζήτηση από το δημόσιο τομέα εργατικού δυναμικού και υλικών μέσων που απασχολούνται στον ιδιωτικό τομέα δημιουργούν υπερβάλλουσα ζήτηση που οδηγεί σε αύξηση των τιμών (υπό την προϋπόθεση ότι υπάρχει πλήρης απασχόληση).

Το Κράτος έχει τη δυνατότητα να αποφεύγει να βρεθεί σε μία πληθωριστική κατάσταση αν οι επενδύσεις του χαρακτηρίζονται από μία σχετική συνέχεια και συνέπεια: συνέχεια σ' ότι αφορά το μέγεθος και την έκταση, συνέπεια σ' ότι αφορά την ποιότητα, τη δομή και τις ανάγκες.

Το μέγεθος των δημοσίων επενδύσεων στην ελληνική οικονομία δείχνει ότι υπάρχει μία σχετική συνέχεια στην πραγματοποίησή τους για την περίοδο 1985-1988. Από τα στατιστικά στοιχεία της περιόδου προκύπτει ότι οι δημόσιες επενδύσεις αντιπροσωπεύουν το 28% του συνόλου των επενδύσεων το 1985 και το 23% το 1978 – σε σταθερές τιμές 1970. Κατά την ίδια περίοδο, ενώ οι δημόσιες επενδύσεις τριπλασιάστηκαν οι ιδιωτικές τετραπλασιάστηκαν. Αυτό οφειλόταν σε μια σχετική στασιμότητα των δημοσίων επενδύσεων κατά την περίοδο 1961-1966, ενώ στις ιδιωτικές επενδύσεις παρατηρούμε μία συνεχή άνοδο που κορυφώνεται στην περίοδο της δικτατορίας με εξαίρεση το έτος 1970 όπου σημειώνεται κάμψη και στις ιδιωτικές και στις δημόσιες επενδύσεις. Αυτό οφειλόταν κατά ένα μέρος στην εισροή ξένου κεφαλαίου χάρις στις ευνοϊκές συνθήκες τοποθέτησής τους στην Ελλάδα.

Από το 1967 και μετά παρατηρούμε μία αύξηση των δημοσίων επενδύσεων μέχρι το 1970, όπου αρχίζουν να εμφανίζονται έντονες πληθωριστικές τάσεις με αποτέλεσμα το 1972-1973 να έχουμε «καλπάζοντα» πληθωρισμό. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι αυτή την περίοδο, οι δημόσιες επενδύσεις επέδρασαν «ευνοϊκά» στην αύξηση του πληθωρισμού καθώς και στην όλη ρευστότητα της ελληνικής οικονομίας.

Εξ' άλλου από τη δομή των δημοσίων επενδύσεων φαίνεται ότι το μεγαλύτερο μέρος αυτών αφιερώνεται στην ενέργεια και στις μεταφορές-επικοινωνίες. Μόνο οι επενδύσεις στον κλάδο των μεταφορών-επικοινωνιών αντιπροσωπεύουν το 1/3 περίπου των κρατικών επενδύσεων. Εξάλλου επειδή ορισμένες φορές έχει παρατηρηθεί ότι η αλληλεξάρτηση μεταξύ επενδύσεων και πληθωρισμού δεν είναι πάντοτε καθαρή είναι αναγκαίο να επιχειρηθεί μία πιο εμπεριστατωμένη έρευνα της ποσοτικής και της ποιοτικής κατανομής των δημοσίων επενδύσεων προκειμένου να σχηματίζουμε μία πιο σαφή εικόνα, των αποτελεσμάτων από την πραγματοποίησή τους.

Β. Η επιλογή των δημοσίων επενδύσεων.

Αυτό που ενδιαφέρει ιδιαίτερα είναι η ταξινόμηση και το μέγεθος των δημοσίων επενδύσεων κατά κατηγορία και τομέα.

(Αναφερόμαστε κυρίως στις παραγωγικές επενδύσεις του δημοσίου). Μέσα δε σε μία πολιτική αναζωπύρωσης και ανάπτυξης της οικονομικής δραστηριότητας η ταξινόμησή τους πρέπει να βασίζεται σε τέσσερα κριτήρια:

α. – αν πρέπει να ασκηθεί μία βραχυπρόθεσμη πολιτική, η προσπάθεια πρέπει να είναι συγκεντρωμένη σε τομείς όπου υπάρχει ένας επαρκής αριθμός τεχνολογικά ετοιμών σχεδίων.

β. – καθορισμός του χαρακτήρα προτεραιότητας της πραγματοποίησής τους.

γ. – επίδραση αυτών των επενδύσεων πάνω στις εισαγωγές και το ισοζύγιο πληρωμών,

δ. – ιδιαίτερη κατάσταση των τομέων και των κλάδων δραστηριότητας μέσα στους οποίους θα πραγματοποιηθούν αυτές οι επενδύσεις.

Αν θεωρήσουμε, όπως είπαμε στην αρχή, ότι ο πληθωρισμός είναι μία ανισορροπία γενική, τότε προκύπτει ότι ο πληθωρισμός δεν είναι παρά μία δυσπροσαρμογή (inadaptation) μεταξύ μερικών ροών, νομισματικών και πραγματικών μέσα στην οικονομία.

Έτσι, δια μέσου των επενδύσεων, μία αντιπληθωριστική πολιτική θα μπορούσε να εξαλείψει αυτό ακριβώς το φαινόμενο και να πραγματοποιήσει ορισμένες προσαρμογές ροών¹⁰.

Αν οι προσαρμογές αυτές δεν μπορούν να πραγματοποιηθούν εξαιτίας π.χ. της ανελαστικότητας των συντελεστών παραγωγής, τότε είναι πιθανόν να εμφανισθεί μία πληθωριστική τάση.

Αν αυτή, η πληθωριστική τάση εκδηλωθεί σε ένα στρατηγικό τομέα της οικονομίας (τριτογενής, αύξηση των τιμών των υπηρεσιών) είναι δυνατό να προκαλέσει μία σοβαρή ανισορροπία στο οικονομικό σύστημα.

Παίρνουμε για παράδειγμα τον τομέα της ενέργειας ο οποίος είναι ευαίσθητος και στρατηγικής σημασίας, καθώς προμήθευει την αγορά με ουσιώδη προϊόντα, με σημαντική και συνεχώς αυξανόμενη ζήτηση. Αν το Κράτος σε μία δεδομένη περίοδο σταματούσε τις επενδύσεις σαυτών τον τομέα και μάλιστα για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα θα παρουσιαζόταν μία ανεπάρκεια προσφοράς για να ικανοποιήσει τις απαιτήσεις της ζήτησης. Θα παρουσιαζόταν λοιπόν ένα αδιέξοδο (goulot d' étranglement) σ' αυτόν τον τομέα, με πληθωριστικά αποτελέσματα σε όλο το οικονομικό σύστημα, διότι ο τομέας αυτός θεωρείται σαν ιδιαίτερα ευαίσθητος για όλη την οικονομία της χώρας. Το παράδειγμα της τελευταίας πετρελαϊκής κρίσης είναι το πιο χαρακτηριστικό του ρόλου του τομέα της ενέργειας, όχι μόνο στο οικονομικό σύστημα μιας χώρας αλλά και στην παγκόσμια οικονομία.

Επειδή οι παραπάνω επενδύσεις έχουν προβλεπτικό (previsionnel) χαρακτήρα θα πρέπει το Κράτος να αφιερώνει ένα σημαντικό ποσό για να είναι σε θέση να ικανοποιεί τις απαιτήσεις της ζήτησης. Με ένα δημοκρατικό προγραμματισμό οι τέτοιου είδους επενδύσεις δεν προκαλούν πληθωριστικές τάσεις.

Επομένως οι δημόσιες επενδύσεις λόγω του χαρακτήρα τους να επιδρούν στο κοινωνικό δυναμικό παραγωγής, είναι σε θέση να ενεργήσουν σε πολλούς τομείς της οικονομικής δραστηριότητας και να εξαλείψουν ή να προλάβουν τις διαταραχές της εθνικής οικονομίας.

Είναι προφανές ότι αν οι δημόσιες επενδύσεις όπως και οι ιδιωτικές δεν καταλήγουν στην παραγωγή αγαθών ώστε να ικανοποιείται η πλεονασματική ζήτηση τότε το πληθωριστικό αποτέλεσμα θα είναι αναπόφευκτο. Πάνω σ' αυτό άλλωστε ο Α. Baigere παρατηρεί ότι «η ανάπτυξη απαιτεί να πραγματοποιούνται παραγωγικές επενδύσεις για να αποφεύγουμε τον πληθωρισμό και ακόμα μία αναθέρμανση της ανάπτυξης απαιτεί δημόσιες επενδύσεις καλά επιλεγμένες και προσανατολισμένες

σε τομείς ικανούς να αυξήσουν επαρκώς την προσφορά αγαθών προορισμένων για τους καταναλωτές»¹⁰.

Έτσι καταλήγουμε ότι, η επιλογή των προγραμμάτων δημοσίων επενδύσεων πρέπει να βασίζεται σε ορθολογικά κριτήρια καλά προσαρμοσμένα στις ανάγκες και τις απαιτήσεις της οικονομίας και ότι πρέπει επίσης να αποκτήσουν και να έχουν την μεγαλύτερη δυνατή οικονομική ευστοχία και αποτελεσματικότητα.

Γι' αυτό θα πρέπει τα προσφερόμενα κριτήρια (αν και δεν επιτρέπουν πάντα την πραγματοποίηση ενός ακριβούς οικονομικά υπολογισμού) επενδύσεων να μπορούν να δώσουν στο Κράτος την ικανότητα να διαλέξει αυτά τα προγράμματα που θα μπορούν να μεγιστοποιήσουν την οικονομική ικανότητα των επεμβάσεων του δημοσίου τομέα -χωρίς να προκαλέσουν πληθωριστικές τάσεις-.

IV. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Προσπάθειά μας ήταν να εκθέσουμε τις κυριότερες επιδράσεις και λειτουργίες των δημοσίων επενδύσεων και του πληθωρισμού έτσι όπως βγαίνουν από την οικονομική θεωρία. Είναι εκπληκτικό το πως αναλύσεις, αρκετά τεχνικές και σχηματικές, ορισμένες φορές δεν οδηγούν παρά σε ασαφή γενικά συμπεράσματα, λόγω των περιορισμών που τίθενται από την οικονομική πραγματικότητα και στην προκειμένη περίπτωση από τη λειτουργία των επενδύσεων και του πληθωρισμού.

Η επένδυση και ο πληθωρισμός αποτελούν το μόνιμο πρόβλημα για τις κυβερνήσεις των χωρών που βρίσκονται στο δρόμο της ανάπτυξης ή είναι ήδη ανεπτυγμένες.

Είδαμε από αυτή τη σύντομη ανάλυση ότι η δημόσια επένδυση και ο πληθωρισμός βρίσκονται σε αλληλεξάρτηση και έχουν σχέση αιτιότητας-αιτιατού.

Από τη μία πλευρά η πραγματοποίηση των επενδύσεων προκαλεί κάτω από ορισμένες συνθήκες τον πληθωρισμό ενώ η μείωση τους μπορεί, εξάλλου, να αποτρέψει τον πληθωρισμό. Αλλά η μείωση αυτή θέτει το εξής πρόβλημα: Η μείωση των δη-

μοσίων επενδύσεων σε ορισμένους τομείς δεν είναι δυνατή, επειδή πρόκειται για τομείς στρατηγικούς, όπου οι δημόσιες επενδύσεις αποτελούν το στήριγμα των συνολικών επενδύσεων.

Από την άλλη πλευρά, ο πληθωρισμός είναι το αποτέλεσμα της αύξησης των δημοσίων επενδύσεων και ταυτόχρονα ένα από τα μέσα χρηματοδότησής τους. Η ρύθμιση του αποδεκτού επιπέδου πληθωρισμού είναι δυνατή από το Κράτος διαμέσου των δημοσίων επενδύσεων. Ο παραγωγικός χαρακτήρας της δημόσιας επένδυσης είναι η καλύτερη και πιο πρόσφορη μέθοδος απέναντι σε μία έκδηλη παρουσίαση πληθωριστικής ανόδου.

Σημειώσεις

1. «Μηχανισμοί» - σε σχέση με τον πληθωρισμό μπορούν να θεωρηθούν ο μηχανισμός λειτουργίας των τιμών, των επενδύσεων, της ζήτησης κλπ.
2. J. Marczewski: L'inflation et le chômage en France, explication quantitative, Economica, Paris, 1977.
3. W. Andreff. Profits et structures du capitalisme mondial. Calmann-Levy, Paris, 1976.
4. H. Denis, «Inflation par les coûts et structures économiques», Revue Economique, no 1, Janvier, 1962.
5. Η άποψη ότι ο πληθωρισμός μπορεί να οφείλεται και στην υπερβάλλουσα επένδυση που προκαλεί αύξηση της ζήτησης -πληθωρισμός ζήτησης- υποστηρίχθηκε θερμά από τον καθηγητή A. Cotta. A. Cotta, Inflation et croissance, P. U. F., Paris, 1974.
6. Βλ. το λήμμα Investissement public στο: Th. Suavet, Dictionnaire économique et social, Paris, Ed. Ouvrières 7ème édition, 1971, 512, pt bibliographie.
7. A. Barrere, «Stabilisation et expansion», Revue économique, No 5, 1959.
8. G. Leduc, Inflation et epargne: A quoi s'agit-il? ed, L' epargne, Paris, p. 1-2.
9. P. Maillet, La croissance économique, P.U.F. 5 eme ed, 1976, 124 p. + Bibliographie.
10. A. Barrere, a.p. p. 431.